

Р Ш 6(2-810)
К С 30

К. СЕМЕНКО

**ВИБРАНІ
ТВОРИ**

ДЕРЖЛІТВИДАВ

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

Шифр РШо(2-4); С 30 Інв. № 2625651

Автор Семько М.

Назва Вибрани твори.

Місце, рік видання К., 1936.

Кіл-ть стор. 145, [5] с.

-\\- окр. листів _____

-\\- ілюстрацій _____

-\\- карт _____

-\\- схем _____

Том _____ частина _____ вип _____

Конвюлот _____

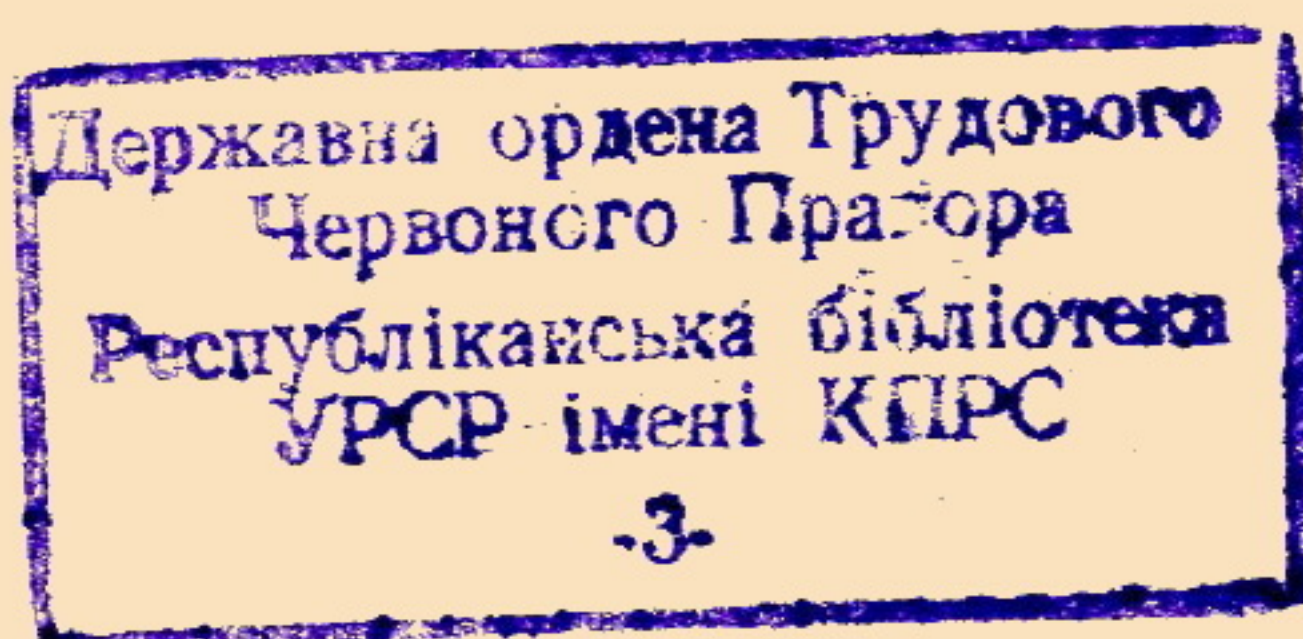
Примітка: 23.09.2002 Молд -

1894
MAY
24
1894

Мих. Семенко

ВИБРАНІ ТВОРИ

Держлітвидав Київ 1936

I. ЕВРОПА Й МИ

МАНІФЕСТ

МАРШ

Розносить буря всесвітній пожар,
хитаються будови, корчиться світ.
Там, де пройшли, вже немає хмар,
і сходять червоні зорі над сутінками віт.

І блисне сліпуче сонце, і запалають міста і села,
і зворухнуться серця одверті у золотому вогні—
приходьте до нас, у кого обличчя веселі,
хто життя не шкодує в червоній борні.

Темні сили рідіють — заженем їх у нори!
Розіпнемо на стінах, хто коритись не міг!
Хай покриють всю землю червоні прапори,—
лише той веселий, хто світ переміг.

1919, Київ.

НАВЗДОГІН

Сьогодні вони втекли, як вівці,
залишили друкарню,—
сьогодні місто без символістів,
символісти втекли безкарно.

Пообідали в клубі —
поспішали до шести годин,
і тряслися нижні губи,
і губив з губ папиросу не один.

Безнадійно шепотів Семенко:— Саботаж!—
Але вони були розгублені,
і сміялись ті, що зоставались,
і зникли нарешті — обскублені.

1919, Київ

ДНІПРОМ

Вода із плином неба —
жовті піски, береги.
І назустріч „Інтернаціонал“ пливе,
і стоїмо без шапок — ми.

Дніпро і далекі гори,
відбризки огневих стовпів.
Вгруз місяць в оксамитному морі
і пароплав перед мостом хрипів.

Через повідь — димарі чорні
і через зелене сяйво фабричний дим.
Засвітяться над містом огні вечірні
і замигтять майбутнє перед ним.

І на тлі фарб, і крізь спокійні гомови —
тривожний гудок, над хвилями ріки.
І побачив степ, що ланцюги поламані,
і свою нерухомість скинув.

3. V. 1920, Кременчук

СЬОГОДНІ

В дні, коли вилазять банди —
то тут, то там —
натхненні вигуки червоної команди:
„Смерть ворогам!“

Спекулянти, прийшов ваш час!
Сіпається збуджена вулиця.
Доля висунула нас,
щоб знищить в пір'ячку рильця.

Вібрує місто тремтінням нічним,
цоки чобіт і в ворота грюки.
Освітлюються будинки світлом злим
і простягаються заспані руки.

Аж поки не вискочить: я нічого не боюсь! —
наша воля місто розкручує.
Ще не одна полохлива ніч вам —
і не останній трус —
кожний з вас відчує соціальну революцію!

10 — 11. V. 1920, Харків

ЧЕРВОНИЙ СТЯГ

Вгору червоний стяг!
Тримайте стяг боротьби!
Міцною рукою — життя
одніємо в судьби.

Затримуйте палкий мент!
Не гасіть огневого повстання!
Під стогін ворожого конання
життя забує вщерть.

Не кидайте заліза й крицю!
Перемога й майбутнє в них!
На червоній революції колісниці
прапор дужих, прапор молодих.

Вище червоний стяг
в жилавій своїй руці!
Хто забажає вороття —
з лав мерщій!

25. V. 1920, Харків

ЧЕРВОНИЙ КРИМ

Ударом —
ворота в Крим.
В гуркоті гарматних рим
проперло
 (нарешті)
Врангеля.

Закрутило
в животі
контрреволюції —
натиском Четвертого
в іскрах багнетів
до моря жмуться.

Плазує
червоне полум'я півднем
до півночі —
назустріч червоних роковин.

Сторч
вженем

останній в Криму
клин !

Хай живе
Радянський
Червоний
Крим !

ХІ. 1920, Київ

ІНТЕЛІГЕНТАМ

Одбодлерили, одсеверянили,
порозкапували душі в кав'ярнях —
і встає сонце з відблисками багряними,
і простягає лагідно — „всі заходи марні“.

Треба вийти всім на широке поле,
щоб зібрав усіх до купи один шлях.
Слухайте — розсіпані, розсмикані, кволі:
спереду — сонце, ззаду — крах!

Слухайте, далі не можна розгублюватися!
Одинокий спосіб — густою колоною.
Слухайте, хмари на горизонті скупчуються!
Слухайте, спереду — вогонь!

10. III. 1921, Рига

ІМПЕРІЯ І МИ

Од Мурманна
до Ай - Петрі
не менше буде
як 3000 кілометрів.

Од Варшави до Владивостока —
9000 й п'ять.
Це я хочу трохи збоку
простір показать.

Від Печори до Дніпра і Дону —
і Вісла і Урал, і Азія „без колоній“ —
весь цей шир заселює
150 (як відомо)
мільйонів.

На півночі — північні краї,
з рибою і священним
чурбаном.
Що вам іще сказати?
Про гори,

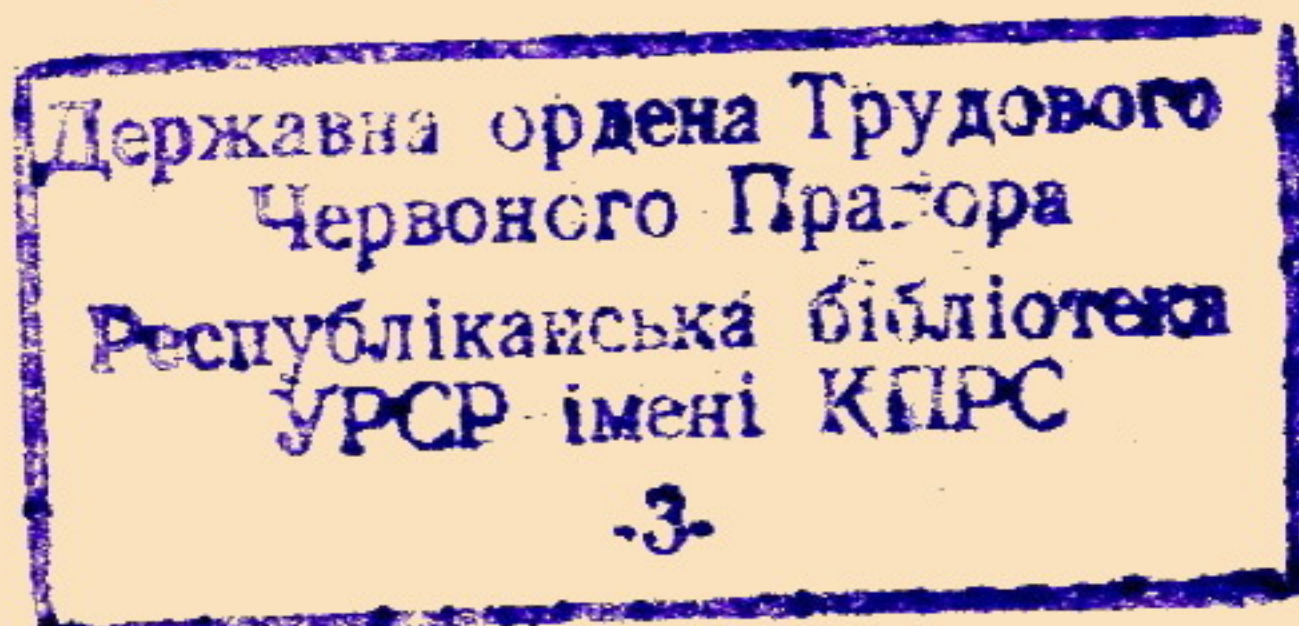
річки, степи і грати ?
Грати — це в кінці,
а спочатку треба нагадати
про питання ці :
і соха,
і плуг,
і трипілля.
і руди, і фабрики, і заводи,
і холера, і тиф, і блохи, —
співіснують у один час
усі століття
і всі
епохи.
А називається
царська
Росія.

Гей,
ліси північні
і ти, крижаний океан, —
гей,
великі степові ріки, —
скільки крижаного
поту
і скільки солових
ран !
Твої царі
кров пускали
і кров ссали, —

переливали —
з Кавказу,
з Довбасу,
з Уралу
за кордон, в стару Європу
переганяли.
І Петербургом
світову біржу годували, —
зростали шахти,
рудні,
копальні,
і в граніт одягались
російські міста.
Що з того,
що десь богом — чурбан?
А за кремлівськими стінами,
в хоромах ампірових —
з хрестами,
іконами,
хоругвами —
товстопузими захищений попами —
господь - бог править нами
та найвищий у нас на землі —
цар - государ.

У нас дома
стало як
за кордоном —
хоч не дуже стелить

17

з димарів
дим,—
але є в нас своя рів'єра —
палаці, кіпариси —
Крим.
По містах —
проспекти,
ліхтарі,
машини,
а по селах —
феодали,
й по тих селах —
сила чудес.
Це ж не за горами десь!

Що з того,
що на півночі десь —
за бога
звичайний чурбан?
Селами,
хуторами,
містечками —
покрив мужик
квадратові версти,—
сам собі пан
і має свою стелю —
навколо поміщиків та глитаїв
шкапою копирсає
землю.

Попрацював і вмер,
вмер і народився,—
у нас у Росії —
від і до
і від
і до —
справжній
централізований
капіталістичний стан.
От вам і риба, і —
чурбан.
Задихаються
від капіталістичної руки
робітники.
Шиї перетягнуто
капіталістичним
зашморгом.
Згинають до землі ближче
робітничі й селянські шиї
державні борги :
чужоземні фабриканти й капіталісти —
не вороги.
Значить —
працюй, клячо !
Щоб підвищить великодержавні шанси —
треба зміцнити
європейські фінанси.
Розперезавсь промисловий
хижак.

І збирається вибухова сила,
і міцвіє,
і голоснішає,
й більшає,— ім'я їй —
пролетаріат.

Що з того,
що десь і в радянських лісах
моляться чурбанові, як богові?
Скрізь по містах і степах
міжнародні гасла
організують робітничі й селянські
маси,
міжнародні пісні у нас на устах.
І врізається плуг
щільніш
в міжнародний
робітничо - селянський
рух.
І здіймається вгору
комунізму червоний стяг,
будує робітник —
робкор,
будують бідняки,
селькори,
що з того,
що в Берліні райхстаг?
Не тільки Берлін —
був Рур.

І не тільки Лондон —
а й Індія,—
багато пролетарських шкур,
та не пошиє з них шуби капіталізм,—
не заглушить ран
імперіалістичний барабан,—

„Н е х а й

ж и в е

в л а д а Р а д!“

кричить могутній
через свою стіну
Китай!

1925, Місхор

ПІВНІЧ І ІНДУСТРІЯ

Біла ніч мерехтить у горах,
блідим відблиском на бухту лягла.
Чути подих крижаний моря
і в влоговинах
чорна мла.

Суворий вітер у спину
тисне із тундри дір,
і вітра ніщо не спинить
і не розніме лінії
гір.

Віки промерзли вогко
в похмурих цих берегах.
І лише крап скрипить громохко,
як таємничий
чужий
птах.

Так покоління за поколінням
вгрузає сталь в надри.

Полярного сьйва тремтіння
притьмом улізає в кадр.

Зрідка рушать кригу
льодоламів груди важкі.
Переможець поволі й тихо
натягає назустріч шків.

Ні вічною віччю, ні літом,
як сонце проходить свій круг,—
не саяинить індустрії літу
бакханалія крижаних
хуг.

1928, Мурманськ

ЧОРНИЙ БЕРЛІН

Чорний Берлін зустрів мене гуркотом важких машин,
чорний Берлін зустрів мене в грудні димом своїх
відтулин,
чорний Берлін осліпив мене гулом своїх огнів,
чорний Берлін зустрів мене, чужоземця, гранітом
генеральських чобіт, вдавлених монументами в землю.

Чорний Берлін вразив мене своїм рухом,
легким покотом тисяч і тисяч авто,
чорний Берлін заволок мою душу своїми випарами,
придавив мене, чужоземця, чорний Берлін, мільйонами
своїх ніг,

Чорний Берлін — спрут з безліччю в'юнких і пожадли-
вих щупальців —
в нього безліч важких і похмурих палаців, холодних
і мертвих статуй і веж.
Важким гуркотом своїх підземок і залізничних узлів
чорний Берлін говорить також,
що він є центральна магістраль старої і могутньої нації.

Чорний Берлін зогрів мене, чужоземця, в стінах
невеличкої зали,
де зібралась комфракція німецької громадської
організації,
І стало зовсім ясно, що й тут іде вперед життя,
що прийде нове життя і штовхає його пролетаріат.

В чорний Берлін вступають когорти стрункими лавами
з червоними прапорами революційної перемоги,
і потухнуть огні капіталістичних реклам — але вогні
не потухнуть :
червоний Берлін прокинеться рано - вранці, робітничий
Берлін надвечір засвітить нові вогні.

От чому я тут уже не чужоземець !

1929, Берлін

РЕВОЛЮЦІЯ В БЕРЛІНІ

На цих асфальтом политих улицах,
між камінних громад будинків, магазинів, палаців,
музеїв —
в юрбах перехожих і в гомоні безконечному машин
змагаються супротивні сили.

Десь, непомітні, нагромаджуються вони,
око не бачить їх за веселими вітринами, за спокійною
й метушливою ділозитістю центра.
Сплять робітничими хатками з палісадниками,
за заміськими залізничними вокзалами, околиці,
вогненними стьожками проповзають чорними мостами
надземні поїзди, і спокійно чорний дим виходить
із димарів і тоне в похмурому небі.

Але час від часу вриваються ритмічні кроки на політі
асфальтом улиці,
кроки тисяч пар людських міцних ніг —
коридорами повз вітрин і на просторі плаці
проходять з оркестрами і прапорами демонстрації.

Крамарі й акційні компанії, власники й прикажчики,—
не думайте, що все так спокійно, як здається зокола!
Знайте, що попадають вивіски з дахів на тротуар
і в тихих, суворих, чемних палацах буде повно диму
і на підлозі недокурків,
як пройдуть Берліном перші дні штурму і вибухів
всенімецької пролетарської революції!

І так за Берліном — міста й міста — Саксонія, Баварія,
Рур і прибережжя,
захолонуть топки океанських пароплавів,
і Штеттін, і Гамбург, і Любек, і Бремен
припинять вчасно трансатлантичні рейси.

Пройдуть перші дні — без огнів, розгублені,
прокотяться маси вулицями, сп'янілі перемогою,—
і година за годиною, день новий за наступним днем—
Ревком, Виконком, Радянська влада пролетарської
Німеччини
пустять скрізь по оновленій країні поїзди, мартени,
пароплави — на зустріч міжнародній світовій революції.

Комуністичній партії Німеччини — привіт!

1929, Берлін

НА ШПРЕЕ

Зграї качок і чайок
мружать чорну Шпрее,—
обивательське серце, звичайно,
повне жалости вщерть.

З мостів, з високих балковів
годують птицю ту,
і чайки крихти ловлять
на льоту.

Похмурі тіні від Dom'у
коливаються у воді,—
полцейський катер знову
розжене чайок з путі.

Ріденькі юрби прохожих
з усмішками на качок
дивляться, скільки можуть,
щоб не втратити пфеніга й не заморозити
щок.

1929, Берлін

ВЕЧІРНІ ВУЛИЦІ

Блимають вечірні вулиці різнобарвними огнями,
сплескує долонями зачудований провінціал:
ах, як красиво! Берлін вочами й днями
роздмухує в вітринах приватний капітал!

Не чути вдарів у торговельних кварталах,—
лише рух, і гудіння, вібрує ритм.
Місто вдень свій крам розклало,
вечорами напоказ горить.

А тут же в завулках — розпродажа дешева.
Як в аптеці — на грами — губи ці.
І збирає Шпрее нічні гешефти,
чорні трупи самогубців.

1929, Берлін

ЕМІГРАНТИ

Пани в циліндрах і котелках
жили в петербургах та москвах —
комерсанти, сановники і генерали.
Ось вони тут — в берлінах і парижáх,
мають газети, зібрання, ресторани.
Є й печаль. Вмер найбільший Великий Князь.
„При формъ и орденахъ“ — вся емігрантська земля на
похороні.

Попанували — тепер злазь :
слухайте через радіо „колокольные звоны“ !
Але ... що ж ... буде ... як усі вмируть
князі царського дому ?
Роки ж ... роки ж ідуть !
І не чуть на „їх“ голову грому !..
В Москві покоління вове росте,
а тут французиться, німечиться ...
„Русско - Нѣмецкій ресторанъ“ жде гостей,
де все „какъ въ доброе старое время“.
Дзвенять „балалайки, пара чая,
блины, семга малосольная“ ...
Ви жалюгідні в своєму одчаю,
жалюгідні з своїм білогвардійським фасоном !

1929, Берлін

ГАМБУРГ

Місто — вікно в океани, настіж розчинене,
а в океані плескають хвилі біля рифів і мовчать краби.

Але зараз твоє серце, димом спінене — спинене,
ти замерз і ледве воружишся, Гамбург.

Моє обличчя, від морозу потріскане — щулиться,
і я вдивляюся в елінги, що тануть в тумані за носом
катера.

А ззаду — жорстокі, бездушні твої вулиці
і канали одноманітні й вудні, як ґрати.

Клубок сталевий капіталізму — ти важкий і холодний,
Гамбург!

Ти справжній байдужий кат зі своєю морською
індустрією!

Придавлений твоїм чужим діловитим тягарем — я йду
на вокзал від гавані
з запеклим бажанням і тремтінням боротьби за новий
устрій!

Знаю, і для тебе — прийде він,
і твій пар, і твої двигуни будуть рухати по - інакшому.
Це мені сказали твої барикади, Гамбург, і Ессен,
і Берлін,
бо я із країни сонячної, від влади міжнародної
радянської !

1929, Берлін

ПЕЙЗАЖ

Сонце,
пальми,
громадяни на бульварі,
море, відблиски і кораблі.
В горах
до спин снігових
туляться хмари,
вітер
вздовж берегів
нерухомо ліг.

По той бік
бовваніє
турецька Мала Азія,
тонуть обриси
закордонних плям.
У кожного —
„Правда“,
„Советская Абхазия“,
а сонце —
в шпари нервових ям.

Тремтить
десь ззаду
всесоюзний генератор.
Промфінплан — на заводі,
і в кожній хаті їх.
Відпочиваємо, і разом на варті.
До найвищої кари —
наш спільний вирок промпартії!

8. XII. 1930, Суху.

БЕЗРОБІТНИМ

Та нема нікому в світі гірше,
як тому безробітному, та ще з дітьми...
Хотів і я присвятити безробітному вірша,
та ... в СРСР нема безробітних!

24. XII. 1930, Сухум

ПРОМПАРТІЯМ

Від Мінську
до Владивостока,
з Одеси
до Мурманських берегів —
у ці дні
в СРСР
тривога
і гнів
по всій СРСР
кипів.

З півночі й півдня,
із заходу й сходу
генерали з'їжджались
на форді,
на бенці.
Але ми
не здали ходу
перед примарою
імперіалістичної
інтервенції.

Не врятують пацифісти, професори й Ганді,
не присплять увагу кадило й барабан!
Однодушну відсіч
капіталістичній
банді!
Ще раз —
будівництво!
Ще раз —
боротьба!

Робітники,— стрункіше!
Не здавайте, нерви!
Пролетарі світу —
пильніш на варті!
Ми справимось
з шкідницьким
стервом!
Ми знищимо
всі
промпартії!

26. XII. 1930, Сухум

КАВКАЗ

Кавказ подо мною. І море, і гори.
В санаторію з півночі доля занесла.
Околиці поетичні і в міру суворі.
Сухум підо мною. І жодного орла.

На день — один пароплав, або пара їх.
„Советская Абхазия“ виходить майже щодня.
Дача на горі Чернявського,
а ще вище — хожу, як поет, я.

Гори гаснуть. Небосхилом хмари.
Море шумить. Не малий буде крен.
Світ потрясають нові удари.
В Німеччину повернувсь (читаю) Людвіг Ренн.

1930, Сухум

II. ПОЕМИ

ВЕСНА

УРІВКИ

I

Принесуть весняні привіти
з далеких сел.
Розкажуть, як шумлять віти
весело,—
нам — залізним —
в куряву весняних улиць.

В пущу залізли —
сонце перед натовпом око шулить —
перебралися за чорну завісу,
захопили незалюднений світ,—
принесіть же нам гілочок із лісу,
передайте від степу привіт!

Блиснуло сонце в куряву осліплих хат,
зустрінулось з загравами міських пожеж.
На вулицях незрівняне свято,
на вулицях безмежний кортеж.

З плакатами і хустками!
Всі барви сьогодні в огні!
Цілий світ сьогодні з нами!
Сьогодні все вороже в труні!

Вискочимо прудкими автомобілями!
Ставемо по тротуарах в ряд!
Забудемо, скільки терпіли ми!
Глянемо, як прапори горять!

Співом хитветься місто —
відгуком мідяних труб.
І розсипле небо намисто,
і свій скарб загубить —

сьогодні немає сліз —
нічого сонцеві сушить —
сьогодні свято скрізь
і усміх землю здушив!

І відчує повітря галас
і брук — ходу впевнених ніг.
Здивується: що за пригода сталась?
Ще так недавно був сніг!

Вийдем в святкових строях
Сьогодні свято борні!
Сьогодні наша пісня—зброя!
Цілий світ сьогодні в огні!

II

Ставили стовпи на майданах,
простягали через улиці арки,
ліпили, обвішували бездоганно,
садовили оркестри в парку.

Для нас стовпи оздоблені на майданах —
нашу радість почіпляли на арках,
обліплювали й мазали бездоганно —
сміх і музика в парку.

Похитують боками автомобілі,
натовпи повзають засіпані,
повітрям всі плями оп'яніли
і блиски розсипані.

Будемо вартими дев'ятнадцятого
і ще кількох
купки віків роздряпаних
і забутий льох,—

будемо вірити дев'ятнадцятому —
ми пульси в віках,—
велике щастя — це тому,
хто переборе жах.

III

Веснить підтяте свято
відблисками штучних зор —

хорі хоробрі звірята
пуп'янками здорових спор.

Разом ввійдем в мету,
схиливши в пошані голову,
мрю втіливши золоту
в огнисту неслухняну мову.

Сонце нечутними набоями
стискує — равить —
пестить ніжними болями
кольорові майдани —

іскрить на зеленому листі
в грудях мільйонами гуків
і капають блиски огнисті
і простягають руки.

Аероплани над містом в небі
розкидають палкі відозви —
останній крок ступити треба —
каплю найгустішої крові —

І завоюєм шовкові ниви,
стіни світового міста —
тріпочуть на вітрі гриви,
гуляє весняний гість.

IV

Виплив титан з моря,
виткнув велетенську спину,—
заколихалась хвиля —
прапорами обвішав мапу,

землетрусом скинув суходоли,
знизав плечима Урал —
розкочується здвигами міцними
і змішав простір шквал.

Вискочила спінена буря,
розтали сніги на спинах —
розлилося весняне море
по селах і по містах.

Киньте стоять по тротуарах,
згодьтесь боротись в юрбі —
ще не одну зродить хмару
рішучий і останній бій.

V

Загуркотіло на обрії —
прислухайсь!
Не раз грім грякав —
трусилась земля —

гупали й зітхали набої —
стоголосо відповідав ліс —

кректали відгуки,
а вночі спалахувало небо —
мигтіло,
горіло за чорними ветрами.
Покотились паровози,
заторохтіли між степів,
загули тривожно.

Вся земля — тремтячий млин —
метушаться мірошники,
набігають нові й нові —
з мішками,
возами немазаними,

автомобілями - броневиками,
легкокоотними вагончиками,
посувались залізні валки
з людьми в шкіряних куртках,
блискучою зброєю,
огнем спід брів.

Платформи смертоносними дулами
по веселій колії —
вже минули семафор
загинають за ліс —
обережно, обережно
більшовики - комуністи
через сонцеве вікно.
Прирости до тридюймовки,

може хтось засів у лісі
і зіпсує машину.
Випливає повновидий місяць —
затемніє ліс —
засріблить залізниця —
бронпотяг силуетно окреслить —
хай живе криця!

VI

Глибоко западають вибухи —
важких гармат не забудь.
Відпадають колишні примхи,
коли глянеш на дальшу путь.

Будуть ззаду пожежні фони
і куряви степових шляхів,
зникатиме мережка зони
під оркестру фабричних гудків.

Буде ззаду зірваний міст
і хрести забутих могил —
руїни попалених гнізд
і золото згорілих хвиль.

Глибоко западають лоскоти
кулеметів наївний спів —
все минуле заснуло покотом
і розтанув колишній гнів.

Глибоко западають вибухи —
важких гармат не забудь.
І зворухнеться у серці глибоко
сонцевесвяна путь.

1919, Київ

СТЕП

В рупор стоголосий
втілимо спільну мрію,
з міста — у степ, на покоси
кинемо весняний бій,—
щоб запахло в лісах горілим,
опітьмив обрій дим —
місяць ліві осріблить
подихом неземним.

І

Співом, заслїпим оком,
сміливим виломом губ
здіймавсь із печери скоком
неприкаяний дуб,—
розмахував вітри шелестом
розкривав чорне дно,
простягався далеким берестом
через сонцеве вікно.

Лягає між зору порохом
світанок нових огнів,

зігнулася хмарка строго
вилиском недогнівених днів,—
сіпнулися нитки дзвонами,
побутом пільних пісень,
покотилася мука стогоном —
невиплаканий день.

І стояв посередині колос
несподіваним вигуком труб,
благав ніжного голосу
і шепоту листних губ,—
далекого обр'ю смужкою
розростався незваний дим,
і зітхає вітер, і тужить,
дориваючись разом з ним.

Обезміряно степ розкинув
навкруги безголосих мов
і показує сонцеві спину,
щоб заснути на зиму знов,—
щоб розпариться вогким духом,
зберігаючи зміст зерна —
коливається непомітним рухом,
легким життям без сна.

Переглянетесь нам венароком
очними блисками губ,
розкидає розтіпаним оком
недопалений дуб,—

гнівить сміливим шелестом
через нетри вікно —
як шовково і м'яко стелиш ти,
не ховаючи темне дно.

Розійшлися шляхи в степах —
привітання простору шовковому —
ходить в чоботях по залізних містах,
переливається золотими мовами, —
прокинулись пелюстки в гаю
крапельками повними і росними —
я сто літ на горбі стою
і змагаюсь з далекими соснами.

II

За ровом простягавсь зеленим
на обрії вівцями повітряними,
з'єднували небо незримі вени —
блакитні й білі плями палітри, —
шпурляло вітру наївним голосом
безголковим і немудрим,
похигувалось життя байдужим колосом,
прозорим закутувалось хутром.

I набіжить, і наскочить неждано,
задзижчить бажаною прохолодою —
захрустить сухим, заскрипить слухняно,
принишкне шепотом на болоті, —

зірвалась буря в степу розбещено,
зачорвіла загадковою хмарою,
заб'є краплями, засіче, заплеще,
і притаїться, і чекає відповідного удару.

Викупалось, заблисло, засліпло очі,
затремтіло крапками на пелюстках,
замахало вітряками, тішиться неохоче,
і полетіли вогневі птахи,—
замигтіли в блакиті голубині крила,
товуть срібляні плями,
і надавила на груди чергова хвиля
степовими, блакитними, золотими дьями.

Синіми нитками в прозорому роті
завісило молоком туманів,
вібрує хуткопливний спів у дроті,
по далеких балках заблищали бані,—
річка неслухняно й несміливо
прокладає маленьку волю —
відбиваючи хвилинні стріли,
морщиться від легенького болю.

III

І пройшла чутка незрозуміла й чудна,
і схвилювала степи і ниви,
і була ніби буря натхненна й голосна,
запахло громом без зливи,—

понесло по степах друкарською фарбою,
ріллею й по вивах жовтих
ану, лишень, показуй свій скарб! —
Повтікали солдати з фронту.

Спалахнули панські економії,
загомніло по дворах і вулицях,
заревли корови на чужій соломі,
і хутір ніяк не притулиться,—
заплутали, заморочили універсалами,
і жовтими, і блакитними,—
але продиралися— „скільки не писали ми“ —
з міста думки новітні.

І казали, що поріжуть степи,
обмотають тремтячим дротом,
і скрізь димарі, бетонні стовпи,
а вгорі — літуни - пілоти,—
і звідкіля воно отаке,
ледве - ледве дядько очуняв,—
більшовик — це ще ніби своє,
а то кумедне якесь — Комунія.

IV

Манівцями, ночами місячними,
ліс окреслений на снігу,
перехрещений слідами заячими,
степ відтятий в бліду дугу,—

тоді продирались невеличкими бандами,
відкручували сталеві гайки,
зупинялись таємничими нарадами
і збирали до купи думки.

Отаман шепотів у тузі :

„Нас залишилось десятка два“,
і виправдувавсь другий,
що немає ніякого дива —
більшовики налетіли з сусідньої станції,
але тут збоку село.—
і поки дійшли, було вже вранці,
і сліди знову замело.

Лютує хуга невпинно,

рве й розкидає по шляху,
добре, що попалась дрезина,
а коли треба, переночуєм в льоху,—
годі сподіватися валки,
поїзди не ходять уже два дні,
тінь простяглась до глибокої балки
і ночі такі непривітні й хмурні.

Блукали по лісах стежками вовчими,

лаялись і крутили цигарки,
встромляли в далечінь насуплені очі,
і обережно озирались на боки,—
одірвалась, відбилася розбишацька купка,
продирається здаля від широких шляхів,

і тримається в голові лиха думка цупко,
і душа бентежна шукає гріхів.

Десь хвилюється рухливий Київ,
злітаються ворони й грачі,
залізниця по степах гуркотить і вне
хвилею холодною вночі,—
і настрінули, й захопили на світанні,
і прийняли остаточний бій ...
Поляг у бою отаман
і вся ватага пішла на гвій.

І скрізь по ярах і селах
пройшов гайдамацький бурун,
і світивсь по вочах священний келех
над каменем майбутніх комун,—
запірають міцно ворота,
трусяться й не сплять на хуторах,—
хазяйство, помирать не охота,
та ще й невідомість і жах!

Фронт одійшов, вибухи уже не близько,
не вдержалися вороги,
посунулося вглиб радянське військо,
червоні прапори навкруги,—
привезли книжок і нові закони,
заходжувалися наставляти лад —
хрипіли під вершниками коні
біля куркулівських хат.

V

Плазували, розлягалися густо
над степами важкі тумани,
прямує до волості дідусь —
на збори: „Товариші селяни,—
поміщиків повиганяли знову,
шляху немає назад,
ми здобули перемогу кров'ю —
хай живе влада Рад!“

Ходить з червоним на рукавах,
працює радянська міліція,
з'явся гомін за ворітьми й по дворах,
собака виткнуться за ворота боїться,—
якісь постріли з рушниць вночі,
порозносили добро із палацу,
а по ровах ховаються паничі,
степом луна обізвалася.

А з лісу долітають вигуки,
паровози чадять небо,
куркулі простягають руки,
а кругом: так їм і треба,—
замітає, курить зима,
що то буде весною?
Землі ж, землі нема,
ремствує надією голосною.

Задзвонили тривожно серед тижня,
але бог мабуть втік із церкви,
дріпонував куркулям навдивовижу
і не відповідав на блюзнірське „стерво“,—
не гримав справедливими стрілами,
не посилав відповідної кари,—
теліпались дзвони в руках умілих
і посувались байдужо хмари.

Меле вітряк на толоці,
дивиться мірошник — гуркотить! —
он іще їдуть хлопці,
весело буде жить,—
стягують військо до повітового міста,
агітатори скликають збори,
люди не знають — журитись чи радіти —
а багатіям буде горе.

Котяться валки, луна ходить лісом,
вже надходять нові відомості —
насуває хмара, повна крові й сліз,
нахваляється дикунською помстою,—
заметушилось і затривожилося навкруги,—
білі вже за третьою станцією,—
і здавалися такими страшними вороги,
і розітнувсь перший вибух уранці.

Загупало, затакало біля Ромодана,
затихало лише пізно ввечері,

кулемети похапливо і старанно
виводили благаючі речі,—
знову вирішалась доля
і мовчали сніги на нивах,
повівало горілим з поля
і день усміхався криво.

VI

Стежить куркуль поза лісом стежкою,
рипає вночі дверима,
ходить поза клунею обережно,
прислухається, чи ще не грима,—
казали, що насуває велика армія,
блукають ватагами більшовики перед кінцем,
уже тричі він брехав: з вами я! —
і груди виповнювались плачем.

Куріло на обрії білими пасмами,
проходив здаля поїзд,
свистів вітер незрозумілими гаслами
на степу стовповим дротом,—
стояв куркуль і дивився на степ за клунею,
вдивлявся в даль, де куріла станція,
стовбичив самотньо, покинутий, безпритульний,
і нагадував степового засланця.

Забрали поле й поділили зборами,
залишилася хата й новий закон про землю—

цілу ніч вдрівалося потворами,
довго думав і дививсь у стелю,—
сини повтікали з білогвардійцями —
що з того, що в садку закопане золото —
не може він зникнути, і вікуди йому дітсья —
і розгордіяш кругом, і метушилось навколо.

VII

Перевозили важкі гармати

невиданою валкою між нив,
повисипав народ із хат,
дивиться на чудернацьке диво,—
все чужі й чужі по шляху,
і скільки збруї та коней,
через усе село, степом, в льоху —
пищики, барабани, дзвони.

Розпрягали на майданах коней,

гомоніли незрозумілою мовою —
сонце западало, однакове червоне
і в повітрі ніби пахло кров'ю —
розташувались табором біля волості,
напували й розкидали сіно,
вечір підсмикувався від млості,
і пахло на вулиці бензином.

Замовкло у вечірнім селі,

заржали чужі коні в клунях,

місяць здивовано приліг,
дим між садками суне,—
порозходились по присмирілих хатах,
пороздягались і просили вечері,
цілу ніч над селом розстилався жах,
лише ранок затривоженість стер.

Вранці бігали зацікавлені діти —
з гори спускаються все нові й нові,
ще довго буде по шляху куріти —
порвали міст на 130 - ій версті,
обходом переходять коло повітового міста,
поволі котяться по курвій стовповій,
увечері порозпрягають і сядуть їсти,
а передні десь уже провадять бій.

Може три дні повзли німці по селах,
обганяли вершники, авто,
чудернацькі люльки, сердиті й невеселі,
і може з них не радий ніхто,—
але звикли, пройшли, нарешті,
розклеїли жовто - блакитний універсал,
просіяли обіцянки через решето,—
подивимось, що буде далі!

VIII

Плакав степ сліпими слізьми,
сивого батька згадував,

простягав руки і благав: візьми!
і застинала очі зрада,—
тумани скіпались дрібним дощем,
підгиналась земля від холоду,
і згадував степ з плачем,
який він був замолоду.

Запрягали й пересували підводами,
зганяли до купи села —
гикали, глумились над сходами,
роздягали й нагаїли — весело! —
поїхали з хуторів дядьки на базар —
через яр проїздити небезпечно
(скільки прспадало отар
і кабанів забирали гречно).

Їздили, вибирали гетьмана,
повернулись паничі у гудзиках —
„Соціалізм? от так видумано,
це не наша музика“, —
ожили маєтки й палаци,
розтягли голову за ноги —
і хруснули степові пальці,
і не ставало змоги.

ІХ

Пішли знову на Київ,
заворушились степовики,

з більшовицькими гаслами, за знайому мрію,
а назустріч фабричні гудки,—
хвилюється червоний степ,
по степах революція,
і притаїлось високе небо:
знов молот і плуг зіллються.

Вкриється степ залізними будовами,
перетягнеться дротом на стовпах,
ех, заживем по-новому ми!
а докищо — хай бабахка! —
виженем, виріжем без жалю!
червоний стяг у селі!
приходь і небо проти нас змалюй,
щоб мати образ землі!

Заблищать на степу дахи залізні,
заскавучить, заграє машина,
сітка вкриє, розмальована грізно,
степ — старий — родючий — нічий,—
сонце заходе, кінчає друга зміна,
спів степом тисячі ротів,
прислухається степ до трудового гімну
і відчуває, чому віками радів.

Умерло в степу дідівське й звичне,
діди старі доживають у кутках,
прийшло нове, сподіване й недокличне,
розташувалось по здивованих свідках —

збирайтесь, гуртуйте сільськими
комунами!

крайте землю і кладіть зерно!
дзвенить степ людськими лунами,
пішла робота знов.

Попливуть ліси широкими ріками,
запахне бензином серед степів,
витисне паровоз металевий крик,
у відповідь на заклики молодих слів,—
радіодумка обкрутить землю
спільним змаганням мети,
і завоює людина небесну стелю
і скаже сонцеві : — світи !

І поєднаються нитками спільними
степи і високі гори,
зсохнуться нарости звільна,
і завітне земля квітами спор,—
і заллють пустелі піски
океану солоні хвилі —
сучасний, байдужість кинь
для майбутнього на могилі !

1919, Київ

АМЕРИКАНСЬКІ ОПОВІДАННЯ

І. ДЖОН І ТОВ. ДЖЕКОБСОН

Дош мрячив осінній, сіяв,
як Джон приїхав в „Радянську Росію“.

Щойно подихи кризи збагнув —
через Атлантику Джон махнув.

— Може й не зря, — думав Джон, —
застерігав колега Джекобсон :

— Мовляв, здаля комунізм хороший —
хай його спершу спробують боші !

— Скоро у нас, — запевняв Гувер, —
ману небесну понесе Рувер.

— Божа ворона — ось скоро вгледите ! —
на дзьобі привесе нове „Просперіті“ —

Так чи інакше, в Росії Джон.
— Треба приглянутись, я не піжон! —

Двоє вже слів він руських знав:
„Пятилетка“ і „Промфинплан“.

Чисте поле, бездоріжжя скрізь.
— Гей, дале - ченько соціалізм!

— Років і років, і скільки турбот!
Та ще й дикий, як бачу, народ! —

Духом упав американець Джон.
Пише: — Здрастуй, колего Джекобсон!

— Тиждень, як я у Радянській Росії.
Як там у вас, дочекались Месії?

— Що в вас нового в Америці чуть?
Ну вже ж і див я набачився тут!

— Хочуть за рік, босі й голі, —
завод збудувати у чистому полі!

— Багна — асфальтом, небо — за дах.
Ходимо в місто по вовчих слідах.

— Тут бізнесменів звать „куркулі“,
місця нема їм в радянським селі.

— А взагалі -- народ не гордий ...
Це й передай колегам з „Форду“.

— Щодо роботи — тут цілина !..
Ну, та діло моє — сторона ! —

Вийшов знову місяць часу.
— Може й труднощів дні принесуть.

Дасться зима ця добре знаки !.. —
... Звозять цеглу більшовики.

Корпус за корпусом зводять цехи,
добре працюють, і без пихи !

Знов до листівки Джон присів ;
— За півроку — дванадцять корпусів !

— З іжею краще. В недовгий час —
явний прогрес !.. Ну, як там у вас ? —

„З чого ти радий, колего Джон ?“ —
пише за місяць колега Джекобсон :

„Кажеш, що майже готовий завод
і що руські толковий народ ?

Все ж американці, знаєш сам,
ніс утнуть твоїм більшовикам !

Що тут нового? Збудують машини,
та чи робочим їздити ними?*

... Місяць за місяцем, час іде.
Рік минає, завод гуде.

Біля верстату американець Джон,
руських працює теж легіон.

Кров у Джона побігла гінко...
— Отже, колего, виписую жінку!

— З Першим Травня вітаю вас!
Ні, таки можна жити в нас! —

Тільки до скриньки налагодивсь Джон —
звістку з Детройта несе поштальйон:

„Справи погані, друже мій.
Вчора з поліцією стався бій.

І не звічев'я сутичка була!
зараз в Америці дивні діла!

Повно в вітринах краму і їжі,—
голод трудящих на смерть ріже!

Повіриш? Радий, хто бездітний.
Зараз я, Джоне, сам безробітний...

От і зваживсь на крайній чив.
Нас зібралось п'ять тисяч мужчин.

Вирішили ми, — слухай, Джон! —
Вирушить з Детройта пішки в Дірборн.

Легко Америку взяв Христофор:
безліч йому світило зор ...

Боббі в дорозі зустріли нас
струмом з брандсбоїв, пустили газ.

Ллється вода з примерзлих пальт,
мокий під нами чорнів асфальт.

Аж до Дірборна отак ми йшли ...
Ти розумієш — скажені були!

Вчасно заперли в Дірборні бар.
Бачим — спішить поліцей - комісар.

Мить, і колесами вгору авто!..
Шефа накрили мокрим пальтом ...

Та й як же інакше, сам посуди:
смерть від голоду, смерть від води!..

Ясно, без зброї не знищиш сволоту.
Раптом — зза рогу загін кінноти.

А через хвилю — у крові сквер ...
... Хворий лежу от і я тепер.

Ну, як у вас?.. Коле щось спину
Прошу, передай привіт дружині“.

Плаче Берта, сумний і Джон.
Не розважать фокстрот і чарльстон.

— Треба б поїхати ... В Америці в вас,
ясно, гострішає боротьба клас.

— Алеж і в Союзі важливий редут,—
там боротьба — боротьба й тут.

— Всяк до ілюзій в Америці звик,—
мусить позбавитись їх більшовик!

— Ви там держіться, вже повно вщерть!
Буржуазії надходить смерть.

— Хай не здригнеться робоча рука!..
Вітаю детройтського більшовика! —

2. ВІЛЬСОНОВА ГРЕБЛЯ

А. Бучмі

Я
розповім
історію вам
про „Розквіт“, що зразу знайшовсь,
як тільки повстав
грандіозний план
гідроелектричної станції на річці Маскл - Шолс.

„Розквіт“ у них — барометру стрілка,
що завжди показує бурю.
Який президент не сів би тільки —
зразу про „Розквіт“ співає хмуро.

Президента
змінює
новий президент.
Ось Вільсон приходить, демократ добрячий.
Про „Розквіт“ співає він
і ніч і день:
„Збудую греблю, щоб „Розквіт“ відзначить!“

Вільсон загував.
Президентом Гувер
в'їхав
у Білого Дому браму.

„Греблю почати негайно,
чули ви?
Мусить зросити штат Алабаму!“

Пішла робота на тій Маскл - Шолсі —
змінить
природу
до Міссісіпі лона!
Такої споруди щоб не знайшлося
в світі ніде, як „Гребля Вільсона“ !

Час минає.
Пішов президент.
Нового
обрали
демократичні янки.
Кризи глибшої прийшов момент,
а з чею — про „Розквіт“ нові обіцянки.

Вітер
обскубує
порваний тент,
де безробітний ховається з холоду.
Для робітництва кожний день
голодом в серце жорстоко проколотий.

Стала
робота
на річці Маскл - Шолс.

Зашморгом
криза скрутила шию.
Вихід із кризи ще не знайшовсь,
скільки проектів Гувер не шиє,
Росте безробіття.
Новий президент
думку
нову
пропонує ось :
„Двісті тисяч безробітних людей
можна послати на річку Маскл - Шолс !

З хлібом обійдуться.
Вода там є.
Якось та прогуються
тисячі ті,
поки я
приготую
свій проект,
що з нього почнеться
„Просперіті“.

Води у річці, дійсно, багато.
Але без хліба —
працюй, стань !
Ні !
Не щастить побудувати
американцям
свій Дніпрельстан !

Ось знову новий
прийшов
президент.

Каже: „Зменшиться криза потроху,
а там і „Розквіту“ прийде день!..“
З такого „Розквіту“
можна й здохнути!

Вихід проте й тепер не знайшовсь ...
Як реквізитна мебля —
недобудована,
на річці Маскл-Шолс
стоїть „Вільсонова гребля“.

Барометр — давній уже інструмент,
дає на погоду він візи.
Ну, а гребля оця — теж монумент
американської кризи.

3. БЕЗПРИТУЛЬНІ ПТИЦІ

Н. Ужвій

Дошкулила криза
з усіх
боків.
Капіталізму новий ось дарунок:
триста
тисяч

ГОЛОДНИХ ЮНАКІВ
НОСИТЬ НА СПИНІ КЛУНОК !

А в клунку,
звичайно,
ясна історія ...
До клунку — двоє ніг, як спиці.
Зате неосяжні американські простори
перетинають ці безпритульні птиці.

Здалеку глянуть —
просто романтика.
Які пригоди й авантури шедрі !
Хобо,
трамп,
залізниця,
атлантика,
Джек Лондон, Кловдак, О. Генрі !

Тепер у житті
авантурний роман
бачимо ми натуральний :
щоб не потерпів мільярдерський карман —
гуляє
країною
голод реальний.

З фабрик — у ший робітників ...
Зачиняються батьківські двері їм, —

і десятки тисяч
голодних юнаків
вкрили залізниці
й американські прерії.

Повз склепи, перевантажені бавовною,
повз завалі „зайвої“ пшениці —
проїжджає
в вагонах
народу повно
поїзду Тихоокеанської залізниці.

Вагон хитає.
Майнула станція.
Дрімають тулуби,
голови,
спини.
Між цими людьми — які дистанції?
Куди їх судьба везе без спини?

В вагоні троє —
Ред, Майк і Том.
Потроху розбалакались, незнайомі.
Кожний пожвавів, блідий від утом,
розповідає —
куди з дому.

— Півроку, як батька в мене немає, —
говорив товаришам Майк. —

— Ти зайвий у домі,— тітка сказала,—
роботи піди пошукай!

— Ясно,
в чужих — не великий гість.
Що ти скажеш
на розмови ці?
І от блукаю я
з місця на місце
уже
вісімнадцять
місяців.—

— А в мене батько безробітний столяр ...
Говорить раз: а може вдасться?
На тобі, Томе, 15 доларів
і йди між люди,
пошукай щастя!

— З того часу ось і кочую.
З дому не маю ніяких звісток.
Сьогодні в вагоні переночую,
думаю
пробратись якимсь
в Нью - Йорк.—

Вагон хитає.
Майнула станція.
Сон не бере трьох товаришів.

Між ними в житті — яка дистанція?
Носять троє одне в душі.

— Да, — сказав третій, на ймення Ред: —
От і у мене
така ж
манія.
Життя як життя —
гіркий мед.
Ось з дому лист. Пенсільванія.

— Фабрика стала.
Без праці й тато.
В домі — злидні,
доля знущається,
Сестра на вулиці, пішла „гуляти“.
Де сидиш, пишуть, там і залишайся.

— Тут і залишаюсь.
Сьогодні в вагоні,
завтра —
під дахом
неба у зорях.
Місто за містом у мене в погоні.
Живуть звідусіль, а я ще й хворий ...

— А я ж
прожив
ще рік недостатній!

Думав, що стану суддею,
паном ...
Сім раз
проїхав
відстань безрезультатно
між Сан - Франціско й Новим Орлеаном.—

— Я далі не можу! — сплакнув Том: —
Тисячі нас блукають
голодні
всюди!
Треба б — походом на Вашінгтон,
як безробітні
дорослі
люди! —

— Ніщо не допоможе! — зітхнув Ред.—
Рано
життя нас
з лінії збило!
Життя ховає від нас секрет,
наче хвилею камінь у море змило! —

Вагон хитає.
Майнула станція.
Дрімоту змахнув
кулаком Майк:
— Від життя до смерті — яка дистанція!
Хочу

оголосити
життю страйк !..
— Буть злодіякою — справа не вірна :
тюрма заступить
ходи
чорні.
Бути трапом — небезпечно й спірно,
вчора
чуть не розбивсь в Каліфорнії ! —

Вагон хитає.
Майнула станція.
З боку
голос устряв четвертий :
— Від голодних до ситих — велика дистанція,
але ще рано
думать про смерть.

— Я, між іншим, скінчив коледж.
Тисячі й таких як я
без роботи.
Спитаєте ви : культура де ж ?
Про це капіталістам
нема турботи !

— Пробував
буть
на відсотках агентом.
Голова непотрібна — пропоную ноги !

Треба скидати цього президента —
може щось матимемо від нового !

— Їду
оце
на „Греблю Вільсона“.
Не пощастить — всю душу вийму !
Не може ж
загинуть
така персона !
Уряд забезпечити мусить
мінімум ! —

Голос поважний
новий
встряв :
— Нічого не зробите
анархією такою !
Щоб рух робітничий
світ перетрях —
знову ж треба подумать
головою.

— „Гребля Вільсона“ — президентський бізнес !
Банкіри мудрують,
кажу без жартів я.
Кризи щезнуть, як разом всі візьмемось
і переможе
комуністична партія ! —

Поснули хлопці.
Вагон хитає.
Що їх чекає
на новім місці ?
Скоро,
скоро всі вони визнають,
що їхнє місце — серед комуністів !

1933, Харків

ДЕ ЦЕВЕН ПРОВІНСЬЄН

ПОЕМА

Розділ перший

Впала безшумно тропічна ніч.
Не видно шканців і рей.
„Де Цевен Провінсьєн“ на рейді стоїть
в порту Олелей.

Шлюпку з борта спускають якраз,
запахав мотор в бензиновий туман.
У місто, розважитись трохи, зібравсь
із лейтенантами капітан.

Берег ближче. Порт росте.
Густішають прянощі, тільки ковтай.
Світло електрики, музика жде,
фокс з метісками і коктейль.

Пальми маячать, тремтять в огнях.
До сходів причалив шлюп.

Входить до бару офіцера,
в жадобі продажних губ.

Наче минулось — вчорашня тривога,
„в настроях непевних“, мовляв, екіпаж.
Владарі колоній надіються на бога
та ще на сталевий набоїв раж.

Але сьогодні, — спокійно вряд, —
не видно шканців і рей, —
судна військові у млі стоять,
тихо вогні вартові горять, —
здається з „Притулку Фей“.

З вікон у ложу зітхнув океан.
П'явішає джазовий крен.
— Вранці у порт, — сказав капітан, —
прибуде есмін „Еверстен“.—

Громом ударив знову джаз.
Перший сказав лейтенант :
— Легше позбутись буде якраз,
загроз від кольорових банд.—

М'яко тавуть хвилини й години —
тут світло, співи і аромат.
Чарльстону до ранку ніхто не спинить.
На рейді спокійно гармати сплять ...

Розділ другий

З ночі, примарами в ранок стають
обриси шканців і рей.
На броненосці тривога й лють,
ще поки не чутні в порту Олелей.

Що це за тіні там миготять —
по палубах, мостиках скрізь, по шканцях?
Ніч прорізають, свистки тремтять,
цокіт і стукіт гвинтівок уранці.

— Всі на місця! — команди туш. —
— Наш курс — Сурабайя - порт! —
І дев'ять офіцерських блискучих туш
по команді виплеснуло за борт.

Піднято пар. Свистки останні.
Корпус здригнувся і рушив з місця.
То відпливав, піднявши повстання,
броненосець „Де Цевен Провінсьєн“.

Розділ третій

Раптом в порту метушня знялась,
по місту сигнали скрізь.
З моря тим часом повів якраз
на берег вранішній бріз.

Світ ще не бачив такої слави!
Та мріяв про неї давно генерал.
Ось він прокинувся в прекрасній Батавії,
негайно гукнув аврал.

Шефи поліції морів і суходолів,
пси колоніальної буржуазії,—
негайно зібрались, злякані й кволі,—
негайні й рішучі щоб визначить дії.

— Всіх моряків покарать нещадно,—
сказав головний прокурор.
— Згода. Звичайно, на це ми здатні,—
йому відказав схвильований хор.

— „Скрізь в Індонезії бродять банди,
туземці набрались революційних слів.
У армії й флоті — червона пропаганда.
Гедзь комунізму гніздечко звів.—

Слово за словом, минула паніка.
Загомоніли, по Віттовім танці:
— Все ж Індонезія — не палуба „Тітаніка“,—
кинем ескадру назустріч повстанцям! —

Розділ четвертий

Вранці дізнався уже й командир
про „нижніх чинів“ тяжку провину.

Блиснув аноплексичний жир,
негайно випарились коктейлі й вина.

— Треба б якось втікачів наздогнати ...
Яким же чортом до них дістанусь?—
Вийшов капітан на пристань з кімнати,
до пароплава спішить „Еріданус“.

— Добре б гідроплана ...—перший лейтенант
уяву зворушив ідеєю геніальною.
Буркнув начальник: — „Еріданус“ — гігант.
Спіймаєм негайно, потопим негайно.—

Сам же він думав: — Пропали чини!..
Та ще й наганяя якого дістану!
Доволі таки командир смішний
на пасажирській калоші „Еріданус“ ...—

Вийшли в море летючі голландці.
Невдовзі швидкий розвернули крок.
Але далеко уже повстанці,
на горизонті розтанув димок.

Розділ п'ятий

Як відбувались всі ці події,
„Де Цевен Провінсьєн“ на всіх парах
ішов, тримаючи курс на південь,
навколо ширячи надію й страх.

Цілу добу вже пливуть вони —
відважні герої, малайські матроси.
Крильми, з південної сторони,
назустріч махали важкі альбатроси.

Звістка напружує світу вени.
Хвилю січе революції гість.
Вождь — малайський матрос Тугумена.
В рубку зійшов радіст.

Звістку, що „бунт“ буяє знову
ворожі й дружні несуть дроти, —
іше радіст повстання слово
від радіощогл в світи.

Слухають ув'язнені
в ґратових рештованнях :
„МИ ВИМАГАЄМО
ЗВІЛЬНИТЬ ЗААРЕШТОВАНИХ!“ —

„ЗМУСИМО ВАС
НЕ ЗМЕНШУВАТЬ ЗАРПЛАТУ :
БЛИЗЬКО ЧАС
ОСТАННЬОЇ РОЗПЛАТИ!“

Чує прокурор
і помстою мріє :
„ГЕТЬ ТЕРОР
ГОЛЛАНДСЬКОЇ БУРЖУАЗІЇ!“

Блиснув аноплексичний жир,
негайно випарились коктейлі й вина.

— Треба б якось втікачів наздогнати ...
Яким же чортом до них дістанусь?—
Вийшов капітан на пристань з кімнати,
до пароплава спішить „Еріданус“.

— Добре б гідроплана ...—перший лейтенант
уяву зворушив ідеєю геніальною.
Буркнув начальник: — „Еріданус“ — гігант.
Спіймаєм негайно, потопим негайно.—

Сам же він думав: — Пропали чини!..
Та ще й наганяя якого дістану!
Доволі таки командир смішний
на пасажирській калосі „Еріданус“ ...—

Вийшли в море летючі голландці.
Невдовзі швидкий розвернули крок.
Але далеко уже повстанці,
на горизонті розтанув димок.

Розділ п'ятий

Як відбувались всі ці події,
„Де Цевен Провіясьєн“ на всіх парах
ішов, тримаючи курс на південь,
навколо ширячи надію й страх.

Дві міноноски, підводні човни
з колошальних далин океану,—
„Де Цевен Провінсьєв“ знайдуть вони
і розстріляють із гідропланів.

Слуха напружено „Яви“ радіст.
В незвичний рейс пішли брати.
Б'ється в антенах революції вість,
із радіощогл лє в світи.

— Настрій екіпажу на „Яві“ тривожний,—
доклав командирові помічник.

— Тут запобігти єдиним можна:
останній малаєць щоб з судна зник! —

Наказ негайно виконують цей:
покищо в трюм „нездорових“ матросів.
Руки вмиває капітан, лице,
сякаючи породистого свого носа.

В перший негайно заходить порт
крейсер „Ява“, пливучий бліндаж:
перш ніж узяти курс на норд —
увесь на білий фарбують екіпаж.

Розділ сьомий

П'яту добу плвуть повстанці,
роздмухуючи революції ватру.

І от помітили рано вранці
вгорі літаки і навколо ескадру.

Промова Тугумени;

— Так ... Не бачити нам Сурубайї ...
Не мати підтримки революційної ...
... Нас одрізано ... Боротьбі — край.
„Де Цевен Провінсьєв“ уже венадійний.

— Силами мірятися важко нам ...
В момент інший мірятися будемо.
Все ж силою наших радіограм
на цілий світ рабів збуджено.

— Революціонер не падає духом
в останню хвилину боротьби!
Смерть наша й далі безсмертним рухом
ворога буде бить.

— Кожний із нас не вмре ніколи!
Смерть почесна — перемоги частка.
А хто врятується — не знижуй волі:
нас в ланцюгах теж багацько.

— Ненависть ту, що живе в нас,
бережи. Це маси лють.
Знайде вона свій слухний час.
Комувізму часи сучасників ждуть ...—

Змовк Тугумена,
матросів
вождь.
Змив палубу
куль
дощ.

Став Тугумена,
зором
пропik
вражого крейсера
сірий
бік.

Зрізав повітря
диму
стовп,—
впало на палубу
кілька
бомб.

Видушив лютий
Тугумена
рик.
Зойкнув прокляття
ранених
крик.

Вибухли співом
чуттів

надра.
Вже корабель
оточила
ескадра.

„Де Цевен Провінсьен“
скінчив
рейс.
Далі не дано
сьогодні
рельс.

Слава повсталим !..
... Не стерти
її !..
Смерть їхня кличе
в майбутні
бої.

1933, Межигір'я

„НІМЕЧЧИНА“

УРИВОК З ПОЕМИ

Частина перша

„ЗУСТРІЧ З ГЕЙНЕ“

Розділ перший

Я ще раз співаю радянське життя!
Я захвату повний знову,
і знову вдихаю бадьорий цвіт —
епохи Сталіна мову.

Героїв славить прекрасний труд
і давні лиха він гойть.
Щороку, щодня старушка - земля
здригається від героїв.

Все менше й менше минулого язв,
і бруду, й ран наболілих!
Я бачу, як світить духом новим
суспільства й людини тіло.

Вирує, пружинить життя нове!
Хвороби б час забути.
Та знов ось під ковдрою я лежу,
немов прометей скутий.

(Щоб „Ячества“ знов не пришили мені
поживці критичної клюкви —
я „Прометея“ свідомо цілком
пишу тут з маленької букви).

У свій час Гейне не кепський зробив
з своїх хвороб ужиток:
по смерті він їх гамузом збув,
в останній вписавши зшиток:

таке і таке, мовляв, добро —
відписую все ворогам я!
З „добром“ і його геморої пішов —
старий, пруський, з рам'ям.

Віддячить моїм ворогам ДПУ,
тому цього лиха позбутись
я іншим шляхом надумавсь оце:
одрізати болячку — й забути!

До побуту, можна сказати, звик
цілком у стаціонарі.
Як дома, тут не турбують мене
блакитні погляди й карі.

Навідується професор Бельц,
цікавиться здоров'ям,
наспівує арії Баха, Бізе,—
й забуду страждання знов я.

Читаю Гейне, Гофмана теж,
як болі трохи стихають.
Стражданья їхві втішають мене:
погану вдачу маю.

В „матрацній могилі“ прожити зумій,
пролежуючи всі боки!
Жалівсь, як і я він, нив, крєктав,
алеж і писав ці роки!

Звичайно, гірший далеко стан
скрутив був Генріха Гейне ...
Даремно ремствую й хвичу я,
дурна ветерплячка в мене!

Колись же пройде скрутний момент,
хвороби ж треба позбутись,—
щоб до більшовицької боротьби,
на місце своє вернутись!

Розділ другий

В лікарні тихо. Скоро ніч
у сні легковажні візьме.

В рожевім тумані проходить сестра,
до хворих всміхається різно.

Останній радіоспівів акорд
лоскоче ухо безмежно.
Ще п'ять хвилин і буде бить
годинник кремлівської вежі.

Дивлюся: в розчинені двері йде
професор у нашу палату,
а з ним чоловічок якийсь блідий
у білім ступає халаті.

— Товариш Семенко! Це я до вас
привів ще одного поета.
Знайомтесь, будь ласка! Неспокій чудний
так само його прикмета!—

Приємно всміхаючись, стиснули ми,
як водиться, руки. Негайно,
якби не професор, я з ліжка б упав,
почувши прізвище — „Гейне“.

— Який ви Гейне? — швидко спитав
я хворого нового.
— Та Генріх же Гейне, що Загул мене
недопартачив усього!—

Адам Адамович нас оглядав
привітно в свої окуляри

і дуже вдоволений, мабуть, був,
що я дочекався пари.

— Чого ж ви тут? Хвороби — це ж факт —
ви літворогам одписали! —
— Тим гірше для фактів, — Гейне всміхнувся, —
хіба ви ще жартів не знали?

— За довгий час я багато змінив
думок і ліричних звичок.
Чи хворий, чи ні, а кожного з нас
обов'язок власний кличе. —

З ним обговорювали ми вдвох
політику й літературу, —
і як ваплітовці полізли в фашизм, —
запродавши власну шкуру.

Що й серед нас шпигунська грязь
нахабно знов загуляла
і по кишенях та головах
вже Гітлерів прапор зняла.

Брудні Коновальці — з ядом, огнем, —
Донцови, по - своєму вчені,
дворушну активність знов підвели
за чобіт фашистський „священний“.

— Науки марксизму вас вчив сам Маркс,
та й то ви, — кажу, — спотикались!

Звичайно, цілком вас виправдує час,
зробили для нас не мало.

— Та може гірше зі мною було ...
Я мав помилок цілі жмені,
хоч і могло б вже навчити життя
часу, коли діяв Ленін.—

Похнюпивсь Гейне, при ліжку спививсь.
Мій настрій самокритичний
йому не сподобавсь... А може й він
згадав свій баласт ліричний.

Розділ третій

Плюгавих героїв представив я,
мешканців деяких „Слова“¹.
Схвильований, Гейне кинувсь з стільця:
— Це гірше від швабської школи!—

А далі з докором і сумом гукнув —
не знаю кому — у простір:
— А я одписав їм хвороби свої!..
Хіба таких візьме короста?..—

До Німеччини ми з ним перейшли.
Фашизм там шкуру здирає...

¹ Будинок у Харкові, де живуть письменники. *Прим. автора.*

Сумує поет.— І знову мені
ще місця дома немає!

— Невже у Гаммонії, в горщику тім,
жахливу я правду бачив?..

Алеж зустрічав я і плем'я нове,—
зрости воно мусило, наче?

— Ось Дюссельдорф ... Гамбург ... Старенький Рейн ...
живої б почути мови ...

Я стерпіть не можу — так потягло
до рідного краю знову!—

Зітхає, кряхтить поет. Його
мені зробилося шкода.

— Давайте махнем у Німеччину! Нам
не треба ж ні візи, ні згоди!—

— Інкогніто знову? До рідних батьків —
і знов мені руки в'яжуть?

Та краще я ще раз помру, піду
і знову в могилу ляжу!

— Інкогніто? Я — німецький поет —
і знову — в шкурі овечій?—

Тут я припинив городити мораль
ще й інтелігентську, до речі:

— Нагода рідка — притулитися знов
до материнського лона.

Не думайте довго,— і от літака
я викликав телефоном.

Розділ четвертий

Пропелер шумить. Вітер знявсь.
Мотор туркоче жарко.
Іще хвилина — в повітрі ми
півкруг робим над парком.

Приємно птахом радянським летіть
в радянській високості!
Дивитись на обрії, хмари ... внизу —
широкі лани колгоспні.

Літати б отак, боротись, творить,
ніколи і не вмирати!
Згадаєш, що менше зосталось жить —
жаліть починаєш, зітхати ...

— Неважно лежать в домовині ... Але,—
сказав поет обережно, —
ось я ж помер — і нічого, живу!
По суті життя безмежне.

— Розтануло в космосі „я“ й „не я“,
бо все ж на світі існує.
Це листя зелене й душа моя
в віках одне одного чують.

— В матерії й силі єдність, змін
різноманітне коло.

Природа вічна! Людина теж
вмирає й не вмере ніколи.

— Ось знаєш ти, що зникне десь
індивідуальна свідомість,
а тішишся тим, що змінить тебе
усесвіту творчість натомість,—

— і все ж таки думаєш: добре було б,
якби крізь віки відновилось
сполучення атомів, що у мені,
моє знов щоб серце забилося!—

Розфілософствувався поет
в аеропланних висях,
в той час, як хутко ми вперед
кордону стрілою неслися.

Розділ п'ятий

Товариш Сонце за обрій зайшло.
Алюмінієвим кондором
тепер досягаємо польських уже
ми „демократичних“ кордонів.

Славетний минули той коридор —
було б нам летіти там вузько.

Ще вище угору знялися ми
щоб не зустрітись з Пілсудським.

Горіли очі натхненням, огнем,
здрігались руки тривожно ...
Свою батьківщину Гейне почув!
Тут бути байдужим не можна ...

— Німеччино, здрастуй!.. Може тепер
про мене думку зміниш
і радісно й тепло, як мати колись,
ти сина свого зустрівеш ...

— Чи зрозумієш ти муку мою,
розстання довгого трепіт
Ось зараз вітаю я рідних лелек
в болотах рідний клекіт ...—

На самім кордоні німецьким тепер
співачка не зустрічала ...
Поглянув Гейне — банда якась
там піснею галасувала.

Прислухався Гейне до ззуків тих,
до змісту рідного слова ...
Та пісня, дійсно, була голосна,
хоч повна зіпсутої крові.

— Німецькі фрази, німецькі слова ...
Це пісня моєї вітчизни ?!
Чому ж ці слова так ганебно звучать
і їхній зміст ненависний ?..

— О, ні, я ще раз і ще раз скажу,
що пісню, яку оце чую,—
не можу я визнати за душу твою,
яка у мені ночує !

— Ту душу я чую по всіх містах,
на фоні розпачу й крику
Невже я покинув культурну тебе,
а зараз зустріну дику ?..

— Де вільний розум і вільний дух,
якого хотів бути пророком ?
Ось знову рицарський бачу парик,
знайомі фухтеля кроки ...

— Невже даремно зусилля століть
германського буйного зросту
повз вас перейшли, щоб ждала мене
ця пісня Веселого Хорста ?..—

Я вибачить мусив Гейновий гнів
і певну нервову кволість.
Гадаю, що ненависть ця й любов
не зіпсують мою повість.

Під нами давно вже німецька земля.
Не всидимо ми в кабіні.
І от несподівано звизились ми
на аеродромі в Берліні.

Шуміло місто, гуділо в огнях
блискучих реклам, вокзалів.
Потиснувши руки, ми в місто пішли.
Щось Гейнові губи шептали...

Частина друга

„ПОЖЕЖА В РЕЙХСТАГУ“

Розділ шостий

Знайомими вдвох у місто йдемо
ми вулицями Берліна,
І Гейне з цікавістю легко вдихав
незвичний пах газоліна.

Уже засвітились в вітринах огні.
Побачити треба не мало!
Та Фрідріхштрассе зустріла нас
доволі таки недбало.

Хоч важко пізнати на вулиці цій
безмежності ідею,

та протяг фатальний відомих воріт
таки повіває над нею ¹.

— В Тіргартен ходімте! — Гейне сказав. —
Я хочу, щоб листя шуміло
тепер наді мною, як і тоді,
коли серце частенько тремтіло! —

На Унтер - ден - Лінден звернули ми,
прямуючи в сад історичний.
Був Гейне схвильований, та й у мені
пробіг холодок незвичний.

„Під липами“ сумно і мовчки йдемо,
щоб в слові не дати маху.
Обидва здивовані, раптом ми
спинилися біля рейхстагу.

Легенько Гейне у бік штовхнув:
— Ви гляньте, не зміг би Бучма
такий у кіно зробити трюк,
щоб не помітив шуцман! —

Дивлюся я — стоїть рейхстаг,
як завжди, монументальний.
І шуцман погляд встромив в асфальт,
і погляд у нього прощальний.

¹ Гальські й Оранієнбурзькі ворота. Натяк у Гейне на французько-німецькі діла. *Прим. автора.*

— Згорить рейхстаг!— каже погляд цей.
Тим часом жолобом лізе
із факелом вандерлюба якась,
немов до милої Лізи.

Бувало в дитинстві — на яблуні ти —
а друг вартує почесно.
Цілком було ясно — шуцман осліп,
завдання щоб виконать чесно.

Не встиг я оглянуться — Гейне враз
зробив десять кроків до нього,
а той до Гейне два кроки ступив
і замахнувся строго ...

Ніяково Гейне назад повернув
і каже: — Ще може підпалить?..
Якось підозріло...— Ми трохи пройшлись
і осторонь знову стали.

Недовго стояти нам довелось.
Ураз, всі в огнях, в рейхстазі
палають всі вікна, і дим повалив,
і жах охопив нас зразу.

Бранденбурзькі ворота, богиня на них —
в заграві. Й околишні вежі,
і шуцман, що наче той стовп закляк ...
Ну, словом, в рейхстазі пожежа!

Розділ сьомий

Дивіться! З рейхстагу ристю, бігом,
отак чоловік із двісті —
швиденько, з факелами в руках
ось вибігло... „комуністів“.

Построїлись в пари, дивлюсь, палії...
Немає!.. Й сліду не знати!..
Аж бачим — ходом підземним вони
побігли до Герінга в хату.

Міністр нетерпляче „червоних“ ждав.
Вдоволений, ось частує
своїх „ворогів“, за поміч таку
він Люббого цілує.

Присіли гості за білий стіл,
бо стомлені — підпал заморить!
Die Люббий сидить коло Герінга. Той
Die Люббому славу говорить:

— Прекрасно! Нас виборів нових секрет
кошмарно вночі непсокоїв.
Єдиний розумний — це ти знайшовсь
з усіх арійських героїв!

— Сідайте. Заплутувать справу тепер —
найбільше державне завдання!
Хто підпалив, чому підпалив —
ми мусимо знать без вагання.

— Потрібно для цього ще кілька зробить
важливих репетицій,—
адже всі наці мусять брехать
без забобонів, амбіцій.

— Такого давно вже не бачили ми
пристойного комуніста!
Не бійсь, ми врятуєм! Посидиш, зате
вже матимеш пити і їсти.

— Отож пам'ятай, юначе мій!
На всесвіт прославишся цілий!
Поводитись будеш на суді як тут —
на острові матимеш віллу!

— Приймати там будеш друзів своїх ...
Що ж до твого гарема —
на свята відвідуватиме тебе
сама особа Рема!—

Тут скромно Das Любий штани підтягнув,
підвіс угору очі.
Тим часом Герінг як агнца його
спровадив в рейхстаг до ночі.

А на порозі ще раз сказав:
— Ти геній без прецедента!
Іди й говори, що ти комуніст!
Герой ти з цього момента!—

Розділ восьмий

Картина ефектна. Вже в штанях самих,
із піднятим вгору чубом,—
махає червовим партквитком
веселий ван - дер - Любий.

— Це я підпалив! Дивіться! Ось!
Сигнал це був Комінтерну!—
Як недорізана гуска кричав
цей хлопчик скажений.

Немов божевільний, бігає він
паркетом великої зали.
З другої кімнати слідчого вже
якісь „вороги“ викликали.

Із факела ще розкидались огні
бензиновими бризками,
як ван - дер - Люббе охоплений був
не злими таки руками.

Врочисто палюгу забрали геть
іще до якогось лона.
В цю мить народила, значить, земля
нового Наполеона!

— Інценіровка немов би слаба!
Цікаво, показувать будуть
при дверях зачинених її,
чи може відчинять для суду?..—

— От скільки цю справу я зрозумів —
для наці тут буде клопіт!..—
шепнув я Гейве. Вже почивавсь
прелімінарний допит.

Цілком для нас зайвий допит цей —
на прочуд прозора сцена.
Ми вийшли на площу. „Рейхстаг горить!“—
гуділи усі антени.

Розділ дев'ятий

Тим часом Бісмарк, Sieges Allée,
мигтять на червоному фоні.
Вже й шуцман прокинувся: — Бува не час
іти до телефону?..

— Пожежа, мовляв!.. — Дійти не встиг:
вся площа — голови й спини,
і вже почали, як на спектакль,
летіть урядові машини.

Поки там з'їздились фашистські „вожді“,
ми теж не давали маху:
пролазили мовчки крізь галас і шум
до самих дверей рейхстагу.

А на майдані творилось в той час
вже справжнє стовпотворіння.

Палахкав огонь, у чорну ніч
злітає примар тремтіння.

Нова машина ось підповзла
під самі рейхстагівські двері.
В ній Гітлер, дружина і фокстер'єр.
Іще хтось, і той же Герінг.

Підвівся Герінг в машині. Ми
наблизилися до нього.
Він зиркав вовком і стиха почав:
— Палії — комуністи, їй - богу! —

Цікаві душі оглянув він,
з кишені вийнявши руки.
Тим часом рейхстаг горить і горить,
горить і горить од скуки.

— Червоних спіймали! В кишенях у них
партійних паперів повно!
І все Комінтерну на них печать,
і справжня — безумовно!

— Повстання! — Герінг заголосив,
забарабанив в груди.—
— Війни громадянської це сигнал!
Рятуйте, північні люди! —

Від жаху кинулись люди вбік,
юрба кругом сколихнулась

і раптом нас з Гейне метнуло назад,
розбіглися ми, як кулі.

Не чути нам, що Герінг кричав.
Окремі слова долітали
крізь вигуки злобні наці - сусід.
І знову мовчання настало.

— Невже комуністи?.. — боязко хтось
шепнув спід боку щиро.
— А - а, ти не віриш? В підвал Хому! —
І потягли невіру.

І знову виперло нас вперед.
Ось знову колони, двері.
Вже зовсім охрип і мовчки втирав
з губ хусткою піву Герінг.

Було червоне його лице,
як можна так морду назвати.
І чуєм, як набік він продзижчав:
— Мож - жна пож - жеж - жних звати! —

Пожарна валка через п'ять хвилин
асфальтом прошелестіла.
Спектакль кінчається. Відгукнеться він
на пролетарським тілі!

Звичайно, в Тіргартен ми не пішли.
В готель свій почвалали.

Якраз ван - дер - Люббе з червоним квитком
в поліційну машину сажали.

Ще довго по вулицях авта неслись,
і юрби про щось гомоніли,
і в небо чорне валив дим,
і липи старі зааніміли ...

Частина третя

„РОЗМОВА З ГІТЛЕРОМ“

Розділ десятий

Уранці якимось Гейне сказав,
примірюючи циліндер, —
до себе його запросив, мовляв,
сам рейхсканцлер Гітлер.

На звіря такого глянуть — мені,
признатись одверто, кортіло:
поет невідомий для нього, тому
за вухом мені не свербіло.

— А що як пан Гітлер не прийме мене?
Два вірши про нього я маю —
не дуже скубучі, та певну в собі
я ж ненависть почуваю! —

— Я думаю, ви ще порожній звук
для Гітлера, — Гейне так мовив. —

А потім — зі мною ж підете ви,
незручно йому й відмовить!

— Далеко кращі справи мої —
для всіх я тут відомий!
Можливо, що Гітлер надумав мене
на зовсім залишити дома.

— Давно вже пора. Немало в свій час.
я вищив усякої гвилі.
Одне зрозуміти не можу ніяк:
в якому можливо це стилі?—

Далекі спогади і в мені
негайно заворушились ...
Та сам же Гейне про це писав!
В мішку сховалося шило ...

— Згадався ваш батько Арістофан —
йому не бажали ви горя —
самі ж тепер хочете до королів ...
Бува не розкаєтесь скоро? —

І далі кажу я: — Згадайте також
випадок — король і Гервег.
Хоч правда, ще може не знаєте ви,
що фюрер — те саме стерво.—

— Звичайно, не ясно, якою його
розмовою я удостою ...

Одначе охоту я маю піти.
Ну, пройдете й ви зі мною!—

Я довго думати не звик —
ти думай не більше години!
Такими резонами Гейне мене
і вмовив через хвилину.

„Так чи інакше“, „кінець - кінцем“,
ми „зрештою“ зібрались
і вдвох поїхали на таксі
до Гітлерової брами.

Машина — стоп. Який красунь!
(Палац, значить). Біля під'їзду
дві будки. Шгурмовики
немов вас хочуть з'їсти.

В прийомній рейхсканцлера вартовий
щось нас підозріло оглянув.
До Гейне зненацька підходить він
із метром кравецьким ... — Зараві

вам мушу сказати, — ваш, вибачте, ніс
під мірку нам не підходить ...
Сьогодні в візиті прийдеться вам,
хоч як це не сумно, відмовить!..—

Змішався Гейне. Пункта цього
в програмі він ще не примітив:

не люблять євреїв же наці, зате
всіх люблять антисемітів.

І я ще про це нагадати не встиг ...
І от вам випадок крайній ...
— Алеж мене Гітлер кликав сам!—
ображений крикнув Гейне.

— Тоді, панове, хвилини дві
я прошу вас зачекати! —
За прізвища на і запитав
і в Гітлера зник кімнаті.

Звизали плечима ми, голосну
пустивши лайку в повітря.
Вернувся холуй і ласкаво сказав:
— Вас просить Гітлер!

Розділи одинадцятий і дванадцятий

Присісти жестом просила нас
якась дебела мужчина.
— А, здрастуйте, Гейне! Я бачу, ви
для нас були б молодчина! —

Підвівся з крісла, до Гейне враз
ступив і став навпроти.
З цікавістю Гейне він оглядав
і знов одщепірив рота:

— Якщо ми трохи, одсунувши метр
крапецький, над носом схитруєм —
прийняти можна й до партії вас,
і видати форму й зброю.—

Така благодійність зіб'є хоч кого.
Тому я вже чуть не позаздрив.
Та Гейне носом довгим своїм
всміхнувсь, кинув репліку зразу:

— Я дуже вдячний, звичайно, та ви
тут, прошу, перед нами —
все ж спробуйте викласти основні
хоч пункти своєї програми! —

— Ну, кажучи коротко,— Гітлер почав,—
відсунули ми соціальні
проблеми на завтра, сьогодні ж жене́м
більш расові й національні.

— Ви зважте самі: є всякий народ
хоч і в одній державі.
Секрет тут у владі — чим керувать:
парламентом чи ножами.

— Одкиньте євреїв, робітників,
марксистів із рахівниц!,—
і залишиться нам годувать
народу якусь дрібницю!

— Капіталістів одкиньте знов,
поміщиків, спекулянтів,
(що прогодуються вони й без нас),
попів, куркулів додайте,—

— і ви побачите, що уряд наш
стоятиме тисячоліття,
бо ми ліквідуємо в спосіб такий
всі кризи і безробіття! —

Проплямкав канцлер собі під ніс
тез кілька економічних,
і далі негайно перейшов
до справ він політичних.

— Найважливіше — це знищить марксизм.
Вам слід запам'ятати,
що здавна любить німецький народ
паради і різні свята.

— Бо здавна гасло мудре живе —
народові хліба й видовищ!
Проблему хлібну розв'язано в нас
хоч збільшенням м'оргів, кладовищ!

— А що до видовищ — увагу всю
й фантазію колективну
напружує уряд — проблему щоб цю
нам розв'язать позитивно!—

— Програма дотепна, що й казати!..
З такою програмою можна
було б і історії не починати:
зоологія ж це безбожна! —

Не знаю, чи фюрер його зрозумів.
Задумливо в ніготь дивився
фашистський „вождь“, а далі сказав,
зробивши приємне рильце:

— Я сам супротивник культурних епох
аж до кам'яних і залізних.
Та що ж, коли народитись нам,
фашистам, прийшлося пізно!

-- Все ж ту небезпеку головну —
марксизм — до негайної теки
поклав я, де в мене лежать уже
євреї і бібліотеки.—

Веселий, тріпнувся Гейне. Ось він
ногою здвигнув сатирично,
а далі промовив (здавалось мені,
що це він казав іронічно):

— Справа нагальна, що й казати
Ви ширше розкрийте долоні!
А з бібліотеками як тими,
що в головах у мільонів? —

На це йому відповідь ясна була,
суха й безапеляційна.
Така прямота без зразків
для дипломата цінна :

— Відносно цього — напевно ми,
фашисти, дамо собі раду:
частину потопимо, решту зженем
в концтаборі ограді.

— Концтабори ці збудували ми
за методом особливим :
за місяців кілька народ привчимо
слухняним бути надиво !

— А як не поможе — до тисяч тих,
що вже не живуть на світі —
всі гòлови будуть тисяч нових
у Шпрее спід сокир летіти ! —

Тут бронзово руку Гітлер простяг.
Вже груди йому розпирає,
і видно, як в ньому величвий дух
Kagolus'a Magnus'a має.

Він кинув повз вікна розгублений зір.
— Негайно знищить заразу ! —
Ось зір запалився звірячим огнем
і раптом погас відразу.

— Наказа я, вибачте, мушу віддати.
Це що до семіта Ейнштейна.
Розпліднилось стільки учених тих,
що Я сам хожу, як швейве.

— Піду ось скажу, щоб професора вमितь
геть викинули з квартири.
В додачу до фізика — виженуть хай
ще й хеміка з чотири! —

Рейхсканцлер вийшов. Остались ми
сидіть, на високе проханя.
Дослухаємо, раз узялись
нового Месії казаня.

Розділ тринадцятий

Вернувся Гітлер, жвавий такий,
підживлений наче торфом.
Ми догадались — виходив це він,
щоб впорснути в спину морфій.

До дальшого викладу знов приступив.
Завзяттям очі блистіли.
З такою енергією й огнем
весь світ завоює він білий!

— Гадаю я, отже, за пару років,
якщо ми зустрінемося з вами —

не буде в жодній кімнаті книг
і голови з мозками! —

— Завдання почесне, — Гейне сказав. —
Це перше — учених зжити,
а потім не важко буде вам
навчитись і рачки ходити! —

Здавалося б, думка ця нова —
не вигадася без літра.
Та де там! Щелепами моргнув
і далі провадив Гітлер:

— Ходити рачки? Думав вже сам.
Для німців було б не погано!
Але програму - максимум цю
ще вводить буде зарано.

— Спочатку у себе на двох ногах
відбудем з культурою стичку,
а потім вже рачки, і згодом лише
на всесвіт поширим цю звичку!

— Ти приклад бери з арійських тварин,
зразок же соціальний
знаходимо ми в отарі овець... —
Знов кинув репліку Гейне:

— Думка прекрасна, що й казати.
Так думають тільки зі споду!

На вашім місці я б одмінив
і взагалі закони природи! —

— Я сам уже думав. Та дайте строк!
Не пожалієм спини.

Скінчивши тут — ми від людей
перейдемо до тварини!

— Як предок ваш, відомий Ной,
ділив їх на пари свійські —
тварини і я перегляну всі,
щоб вибрати тільки арійські.

— Для цього чотирилітній план
придумав я суворий.
Укластися важко, я й зараз хожу
від нетерпіння хворий! —

— Говорить як бог! У „Книзі Буття“
читав я такі от речі!
Адже не роки, а тільки дві
творився там мозок овечий,—

промовив Гейне. Врочисті слова
біблійні — для фюрера масло.
Він випростав слину, м'яко всміхнувсь
і подивився масно:

— Які грандіозні масштаби в мені!
Проблеми скипілись в мавію:

в усіх кінцях світу щоб німців з'єднать
в одну велику Германію!

— Є німці у Франції, в Австрії теж,
у Польщі, Тіролі, Росії,—
всі ці території може з'єднать
такий, як я, Месія!

— Але зачекайте. *Затулить* дим,
світ європейський безликий!..
Не даром тільки сьогодні вночі
приснивсь мені Фрідріх Великий.

— Щоб виконати завдання ці —
у тіло треба єдине
північну націю склепать,
в атлангозаврову спину!

— Щоб тільки хто глянув на цей хребет,
могутній і велетенський —
од жаху він щоб непритомний упав,
почувши дух німецький! —

І знову фігурою з бронзи став,
немов Муссоліні, фюрер.
І знову, бачимо, зір погас,
і знову брови схмурив.

— Напруження витримай *ти* таке!
Німецьку збудуй но стіну!

А потім кажи, що ти не верблюду!—
штовхнув я Гейне в коліно.

— Ну, вибачте. Видати мушу я
Літвінову ноту, наказа! —
І швидко з кімнати вибіг герой,
бо дух з нього вийшов зразу.

Розділ чотирнадцятий

Знов Гітлер почав уже від дверей
продовження наці - програми.
Як видно, поділене в нього життя
і на години, й на грами.

— Радіо нам запрягти довелось.
Хто має вуха — хай слуха!
Так виголошував і Христос
програму з легким духом.

— Усі трудящі — до мене йдіть,
ну й... аз ви упокою:
від задрого ока, класів боротьби
і від голови дурної!

— Притиснемо завтра ми, мовляв,
ті нетрудові елементи,
а післязавтрього вже підем
ми проти доходів від ренти

— Процентне рабство, безземелля знов
нехай вас більш не мучать.
А щоб веселіші ще були —
беріть в прибутках ви участь :

— не шкода! Не бійтесь, бо це я вам
по вашій програмі читаю.
Далеко ж більше пунктів вона
неписаними має.

— Соціалісти — невдале слівце ...
Воно якось коле спину.
Та масам це слово у назві дай —
вже й ситі наполовину! —

Але в цей момент телефон — дзелень!
Взяв трубку рейхсканцлер, слуха.
Ось кров'ю наповнилась шия товста,
одвисли губи безрухо.

— Листівки? Червоних? По цехах? Знов?
Куди ж ви дивились, свині?
Та я вам! Та ви їм! Та ми їх!.. Здеру
на власних ваших спинах!..—

Тут кинув рейхсканцлер трубку об стіл
і грюкнув стільцем об підлогу.
Він вийшов зза столу, пішов до дверей,
як видно, без всякої змоги.

Розділ п'ятнадцятий

Ось рипнули двері. Гітлер іде.
Солідний і вже спокійний.
Ми слухаєм далі покірно знов
цей відчит мелодійний.

— Тепер вам політика вся ясна?
Отак ми пишемо й дієм.
Як треба це буде — сказав якимось я —
життя не пожалієм! —

Рукою праворуч промовець скресав,
ліворуч у стелю очі...
Обоє зворушені, ми тремтимо...
І Гейне сказав охоче:

— Не можже бути! Невже ж життям
ви можжете накласти?!
Геройства такого — це знаєте ви? —
не стрінеш в історії часто! —

— А як би ви думали? Справі такій
ми можем зофірувати
не тільки життям, а й грішми тими,
що їх нам доводилось брати!

— Принц фон - Аренберг, фон - Доннерсмарк,
ну й герцог Ольденбурзький, —

ще дехто таємно нам гроші дає...
А Геврі Форд Детройтбурзький,

— як герцог найбільший, так і сказав
своєму доларо - брєю :

„Тому наші долари, бореться хто
з історією й євреями!“

— Отож, не люблю я євреїв ніяк...

Грізніші вони за москітів

у партії наці... Мушу сказати...—

— Алеж я сам із семітів!..—

— Ну, що ви! Киньте! Історик ваш —
арійський, офіціальний —

учора лише мені докладав

що німець ви справжній, Гейве! —

— Звичайно, німець, до того ж поет
відомий в історії, наче!..

Євреїв з походження, кажете ж ви,
не любить партія наці? —

— Не тільки не любить, а навіть б'є
на вулиці й де не попало!

Я думаю, це зрозумієте ви!..

Ви ж не єврей німало!

— Та я втомився... Хвилина прийшла,
що в справі я вийти маю ...

Ну, добре, пора вже й кінчати нам.
На виступ я поспішаю^а.—

— Напевно знаю: мій батько єврей!..

Єврейка до того ж і мати!.. —

— Узнайте ж, ваш батько чого не знав:
що матері вашій спіткати

— арійця чистого раз довелось...“

... Не доказав тут Гітлер.

Зненацька Гейне з місця зірвавсь,

і я відчув, як вітер

в кімнаті із кута в кут прогув,

вікном грюкнув, дверима,—

й на вулицю ляпаса удар

дзвінкою луною гримнув.

Я чуть не прокинувся від гуку того!

На вулиці ми спинились.

Там Вéселя Хорста товариші

„Хайль Гітлер“ кричали, казились.

1933 — 1936, Хрк.

ІІІ. ЛІРИКА

(1914 — 1917)

АТЛАНТІДА

Вабить мене в краї неznані, далекі,
в царство ледяних шпилів і червоної міді —
через плечі віків озирнулась до мене Ревекка,
душу пестять образи Атлантиди.
Ваблять мене підземні печери, гроти,
оази пустель безлюдних,
екваторіальний промінь злотний
мій дух остудить.

ТУГА

Ах — розумієте — нудьга наринула,
що я не такий, як всі.

Ночі опошлені доля кинула
у парку з серцем наодинці.

Я почував, як мати плакала
у ночі блакитних зім.

Тоді душа моя самотно капала —
кому про смуток я розповім?

Ах — розумієте — доля закинула
мене не в красний Рим.

Нудьга — нудьга на серце ринула
потокком смертельно злим.

Може в житті я встигну кинути
лише витиск в вогкій росі.

Ах — розумієте — не кине серце тиснути,
бо я не такий, як всі ...

ПОЦІЛУНОК

Ви образились за мій поцілунок —
так, він був цілком без зв'язку.
Але я випив найсолодший трунок,
що відбився в мозку.

Тяглося тільки мент один —
але не забуду я доторку губ.
Не забуду дощовий день,
коли вперше помислив про шлюб.

Ви замовкли. Але сиділи. Але мовчали.
Вітер пестився в вашій косі.
А на прощання... Нащо, нащо сказали,
що я — такий, як всі!

МРІЯ

Я буду великим скрипачем і поїду в Японію,
місяць два поживу на золотім прибережжі.
А може буду вести секунду оркестри симфонії,
і всі мої скрипницькі мрії — прості подвійні ноти
й арпеджі.

Якби довелось мені бути скрипачем мандрівним
і зазнати багато - багато гострих і барвистих пригод!
В океанськiм паропході брати участь в квартеті
елегійнім,
загубитися десь в Чікаго чи Мельбурві й брати 10 су
за вихід.

ВАГОНОВОД

Я з Вами розстанусь і буду десь в Чікаго чи
Мельбурні,
і там капризна доля може звести нас.
Я буду вагоноводом на трамваї, вулиці будуть димні
і хмурні —
і раптом я зобачу між пасажирів Вас.

Ви скинете очима, і я спостережу, як здрігнуться
кутики Ваших губ.
Ви пригадаєте Владивосток і зробите рух щось
вимовить, ніби в вагоні для нас немає нікого.
Я змагаюсь, щоб не заплющити очі... Але у нас не
виникне розмови про колись омріяний шлюб,
бо вагоноводові розмовляти забороняється строго.

ВІТЕР ОБСКРІБУЄ СПИНИ ГІР

Вітер обскрібує спина гір,
Вітер забиває віддих.
Вітер нас, зблідлих,
оскелює — хижий звір.

Вітер осклянив будинки.
Вітер серце проймив.
Вітер став навшпиньки
і нас забив.

Вітере — замкнув мені дух ти!
Обкрижанив ограду ...
Розсипав між нами зраду
Вітер окайданив бухту ... —

НАД РЕЙДОМ

Бухта зачовнена й жвава.
Катери воду січуть.
Чуть
як стогнуть сирени і давлять.

Шумують гвинти у вирах.
Бухта ворухиться прудко.
Хутко
підіймуть над рейдом сокири.

РОЗСТАННЯ

Люблю, коли ми ображені
і розходимось, як чужі,—
розходимось недоказані,
з тривогою в душі.

Розходимось і знову стрінемося —
це ж міф, що ми чужі!
Ми обоє — подумай — де ми дінемося,
скажи!

ВИГНАНЕЦЬ

В свято — день, розірваний надвоє.
День з маленькою паузою.
Ранок, що молодість нашу нагадує,
вечір, що видається казкою.

Це ваші щосвятковий програм.
А як дощ — зіходимось в бібліотеці.
Які жваві наші речі,
і в легенях пахне громом.

Двічі перевозив через бухту хинець.
Цілував перса, сонце зливалось з віддихом
Збирали, пестили квіти зблідлі.
А зараз — я з її серця вигнанець.

ТУМАН ВИПЛИВАВ

Обізвалися струни легеньким гомоном,
усміхнулися струни потухлими болями.
Ще тріпався звук — але був уже хорий і стомлений —
нерви тремтіли нитками голими.
Туман випливав зза гір моторошних,
багровість заходу офонив в пекельну містерію.
Никли дерева, мізерно позгиналися постаті —
Бурі, Великій, Таємній Бурі відчиняйте двері!

ЗМІСТ

Співи, співи в мені,
військова музика,—
всі радості, всі болі землі,
зойки і крики.

Мрії, які коли люди мали
у найясніші хвилі,
заміри й думки, коли б їх не плекали —
всі у мені застигли.

Волю, волю в собі хороню,
що від печер стискалась.
В світ надсилаю силу бучну,
щоб обізвалась.

ВОГНИКИ ПО БУХТІ СКРІЗЬ

Катер дає третій гудок —
блискучий, витворний катер.
Місячної ночі ми кидаєм Владивосток
і рушаєм вбік, де темвіє кратер.

Вогники, вогники по бухті скрізь,
вода шумує і колише хвиля.
В нашім серці, правда, немає сляз,
мила ?

Місто, місто в огнях зостається ззаду.
Море виблискує, тіні погляд лоскочуть.
Кохана — чому ми раді,
чого серце хоче ?

БУЛО БІЛЯ МОРЯ ВЕСЕЛО

Було біля моря весело,
цокотіли камінці.
Так легкогнулись весла
у міцній руці.

Дратись на скелю струмлену
у вогкий чагарник.
Вдивляйтесь у даль отруєну,
де острів зник.

Почуватись маленьким хлопчиком,
бігати — радіть — мов у сні.
Жити б так і ночі і
дні!

ОКЕАН

Прийде час
і виснажить надра землі,
і не зможе зогріти нас
скам'янілий у надрах ліс.

Руди, нафта, вугіль
ховаєш під імлистим дном —
і за нами прийдуть другі,
океанним скористають сном.

Нашадки зуміють пролізти
в зелену твою глибіню —
принесуть чудові вісті
з потонулих країн.

Задзюрчать нафтоносні берстви
по залізних жолобах.
Ні, не можна вмерти —
далі йде шлях.

3MICT

І. Е В Р О П А Й М И

Маніфест	7
Навздогін	8
Дніпром	9
Сьогодні	10
Червоний стяг	11
Червоний Крим	12
Інтелігентам	14
Імперія і Ми	15
Північ і індустрія	22
Чорний Берлін	24
Революція в Берліні	26
На Шпрее	28
Вечірні вулиці	29
Емігранти	30
Гамбург	31
Пейзаж	33
Безробітним	35
Промпартіям	36
Кавказ	38

II. П О Е М И

Весна	41
Степ	49

Американські оповідання:

1. Джон і тов. Джекобсон	64
2. Вільсонова гребля	70
3. Безпритульні птиці	73
Де Цевен Провінсєн	82
Німеччина	93

III. Л І Р И К А

Атлантида	133
Туга	134
Поцілунок	135
Мрія	136
Вагоновод	137
Вітер обскрібує сиви гір	138
Над рейдом	139
Розставня	140
Вигнанець	141
Туман випливав	142
Зміст	143
Вогники по бухті скрізь	144
Було біля моря весело	145
Океан	146

Редактор
Е. Кулик

Художник
П. Качанов

Техкерівник
Я. Бронштейн

Коректор
В. Вороніна

Ціна 4 крб. Оправа 90 коп. Папка 50 коп.

Друкарня імени М. В. Фрунзе. Харків,
вул. Фрунзе, 6. Уповноважений Го-
ловліту 776. Замовлення 200. Тираж
3.700. 4³/₄ друк. арк.

Видання № 537. Пап. ф. 62×94—38 кг.
2³/₈ пап. арк. 1 пап. арк. 95.000 літ.
Здано в роботу 14-X-36 р. Підписано
до друку 5-XII-36 р.

A 530907